

Povojni razvoj Norveške

Norveška je med vsemi skandinavskimi državami največ pretrpela med drugo svetovno vojno. Med nemško okupacijo je bila uničena skoro petina njenega narodnega bogastva. Industrijska proizvodnja se v vojnih letih ni mogla razvijati, norveški rodoljubi zbrani v fronti »Hema« (domovinski fronti — norveško odporiško gibanje) pa so uničili nekaj večjih industrijskih objektov, ki so jih okupatorji prilagodili za svoje vojno proizvodnjo.

Zato je graditev pomenila edino pot za nadomestitev tega,

kar so izgubili in za dosego drugih evropskih držav, predvsem sosednje Švedske in Danske. Za to so imeli dobro podlago, zlasti pa visoko razvito proizvodnjo električne energije. Razen tega je bila močna državna kontrola gospodarstva važen činitelj za hiter razvoj proizvodnih sil. Predvojni razvoj industrijske proizvodnje na Norveškem je bil v celoti prepuščen privatni iniciativi. V državnih rokah so bile samo železnice, električne centrale in druge javne usluge.

Industrijska graditev

V programu povojne graditve Norveške je zavzemala najpomembnejšo mesto gradnja novih električnih central. Da bi izvedli vse ukrepe države za pospeševanje gospodarstva, so leta 1947, ob hudem in žilavem odporu meščanskih strank vpeljali sistem nacionalnega proračuna, ki je dejansko pomenil družbeni plan. Da so mogli izvršiti določbe, ki jih je vseboval plan, je treba, poleg drugega, pripisati tudi velikemu številu novih hidrocentral. Leta 1945 so na Norveškem proizvedli okrog 10 milijard kilovatnih ur električne energije, letos pa bodo, po uradnih cenitvah, proizvedli 23 milijard kilovatnih ur. To pomeni, da bodo na vsakega prebivalca proizvedli okrog 7000 kilovatnih ur električne energije. (Kako velika je ta številka, nam pokaže tale primerjava: v Jugoslaviji znaša danes proizvodnja električne energije na prebivalca okrog 250 kilovatnih ur.)

Velik porast so dosegli tudi v ladjedelniški industriji. Že pred drugo svetovno vojno je bila Norveška med vodilnimi svetovnimi pomorskimi silami s skupno 4,9 milijona bruto registrskih ton ladij. Toda med vojno je bila uničena skoraj polovica tega velikega ladjevja, ki se je zmanjšalo na komaj 2,8 milijona ton. Problem graditve ladij se je postavil mnogo ostreje kakor pa graditev v katerikoli drugi industrijski panogi. Že leta 1949 pa so dosegli predvojno raven, do konca letošnjega leta pa bo norveško trgovsko ladjevje imelo skupno 7,5 milijona bruto registrskih ton. Tako je Norveška spet stopila v vrsto vodilnih svetovnih pomorskih sil. Danes je na tretjem mestu v svetu, takoj za ZDA in Veliko Britanijo. Posebno je pomembno tudi to, da ima v svetu Norveška najugodnejšo starostno strukturo. Več ko polovica norveških ladij je mlajših kakor pet let. (Velika Britanija je imela dne 1. januarja leta 1953 komaj 21,6% ladij mlajših kakor pet let, ZDA pa komaj 1,8%.)

Industrijsko proizvodnjo v celoti so v razmerju na predvojno podvojili. Če vzamemo leto 1949 kot osnovo in celotno industrijsko proizvodnjo označimo z indeksom 100, tedaj je znašala leta 1938 — 74, a 1954 — 137.

Ne bomo naštevali vseh industrijskih zmogljivosti, ki so jih zgradili v povojnem obdobju,

Pomembno pa je, da je država sama gradila in vlagala splošno, družbena sredstva v gradnjo kombinatov za proizvodnjo in predelavo aluminija (to proizvodnjo so po vojni štirikratno povečali), zgradila je, dalje, veliki metalurški kombinat v mestih Mo, Rana in nekaterih drugih.

Na Norveškem so posvečali veliko pozornost tudi razvoju kmetijstva. Tako je na primer poraslo število traktorjev od leta 1945 od 2800 na 30.000. Povečali so povprečni donos klijub temu, da se je število delavcev v kmetijstvu zmanjšalo.

Nadalje je treba poudariti izreden napredek, ki so ga Norvežani dosegli v uporabi atomske energije za mirnodobne namene. Inštitut za atomsko raziskovanje v Kjeleru je samo lani poslal raznim gospodarskim podjetjem in kmetijstvu okrog 700 večjih pošiljk radioaktivnih izotopov z različnim delovanjem.

Da bi izvedla tako širok program industrializacije, je vlada Norveške delavske stranke, ki je na oblasti, skoraj nenehno več kakor dve in pol desetletji, morala premagati močan odpor meščanskih političnih strank v parlamentu. Po zaslugi dejstva, da ima delavska stranka Norveške od skupnih 150 poslanskih mest v Stortingu (parlamentu) 77 mest — to pomeni absolutno večino — je mogla odločneje izvajati ukrepe, ki so tudi pripeljali do današnje stopnje razvoja proizvodnih sil.

Ne da bi se spuščali globlje v analizo programa delavske stranke Norveške, ki proglašala »graditev socialistične družbe«, se bomo zadržali samo na enem dejstvu. Razvoj proizvodnih sil je na Norveškem pripeljal do tega, da so prejšnji »čisto kapitalistični« proizvodni

Noben državljani socialistične Jugoslavije, ki sodeluje in tudi ODLOČA v katerem koli organu družbenega upravljanja.

NAJ NE BO BREZ »NAŠE SKUPNOSTI«, glasila Predsedstva Zveznega odbora SZDL Jugoslavije.

odnosi postali tesni. Zato je prav na tej podlagi zelo postavila vloga države v gospodarstvu. Težko bi bilo ugibati, kako se bodo dogodki vnaprej razvijali in kdaj bodo družbeni odnosi, ki vladajo danes na Norveškem, prav tako postali močnejši in zavira razvoj proizvodnih sil. Zadovoljimo se za sedaj z ugotovitvijo, da današnji državno-kapitalistični instrumenti v norveškem gospodarstvu predstavljajo zanj vzpod-

budo in mu omogočajo hitrejši razvoj.

Ni nobenega dvoma, da tudi najbolj podjetni privatni podjetniki ne bi vlagali v investicije toliko, kolikor so vložili na Norveškem v povojnih letih. Od leta 1947 so Norvežani od skupnega bruto narodnega produkta vlagali v investicije vsako leto povprečno nad 30%. Tu pravzaprav tiči ključ za tako močan gospodarski razvoj te severne države.

Dvig življenjskega standarda

Treba je poudariti, da je hkrati z investicijami v industriji in kmetijstvu raslo tudi investiranje za dvig življenjskega standarda. To vidimo v prvi vrsti na številu novih stanovanj. Od osvoboditve države do konca leta 1954 so na Norveškem zgradili skupaj 203.000 novih stanovanj. To pomeni, da je nova stanovanja, ki ustrezajo vsem zdravstvenim zahtevam (imajo kopalnice, vodovod in ostale sanitarne naprave), dobilo okrog 700.000 do 800.000 Norvežanov, ali okrog četrtnina vsega prebivalstva. Pretežno število novih stanovanjskih poslopij (okrog 80%) so zgradili s krediti, ki sta jih dve največji državni banki dajali stanovanjskim skupnostim, komunam in posameznikom. Ta velika graditev je po eni strani povečala življenjski standard Norvežanov, hkrati pa jih je prisilila, da so stisnili pasove bolj kakor katerikoli drugi narod na severu.

Odstotek brezposelnih je neznaten in obsega v glavnem sezonske delavce. V primerjavi s skupnim številom delavcev je bilo na Norveškem leta 1948 do 1954 samo 1% brezposelnih.

V notranji ekonomiki Norveške pa opažamo določene težave, v prvi vrsti v povečanju cen in indeksa življenjskih stroškov. Res je, da velja tako imenovana pregibna lestvica, na temelju katere — po povečanju indeksa življenjskih stroškov za pet poenov — avtomatično rastejo tudi plače. Toda ta se še ni pokazala tolikan učinkovit, da bi potrošnike popolnoma zaščitila pred skokom cen. To pa je poseben predmet in se na njem ne bomo dalje zadrževali. Namen tega sestavka je bil pokazati, kako močan je bil povojni razvoj norveškega gospo-

darstva, ki se je med drugim manifestiral, tudi v povečanem življenjskem standardu te nordijske države. Odločilen činitelj, ki je vplival na tak razvoj leži tudi v tem, da je na čelu države oblasti norveška delavska stranka, ki uživa v narodu mnogo večjo podporo kakor pa vse ostale politične stranke. Delavskemu razredu Norveške je tako uspelo, da po svoji vladi poveča svoj delež v razdelitvi narodnega dohodka, da omeji privatne kapitaliste in da usmeri gospodarski razvoj države na temelju nacionalnega plana v smeri njene nadaljnje krepitve in dviga splošne gospodarske moči.

M. Tomanovič

Vprašanje: Nekd uslužbenec je bil določeno dobo v delovnem razmerju v kmetijski zadrugi, komisijska za priznavanje delovnega staža pa mu tega ni priznala, ker ne morejo ugotoviti, ali je zadruga za to obdobje plačala socialni prispevek. Kako povrtni škodo uslužbencu?

Odgovor: Če ni sporno, ali je bil uslužbenec v zadrugi v rednem delovnem razmerju, tedaj je nepravilno stališče komisije, da mu pod pogojem fiktivnega vplačila prispevka ta čas ne prizna v delovni staž. Vplačilo prispevka je stvar zase in organi socialnega zavarovanja imajo možnost, da ga izterjajo. Toda tudi ne glede na solventnost zadruge ta stvar ne more vplivati na priznanje staža uslužbencu, ker tako in tako ne plača socialnega prispevka, kakor ga ne plačajo tudi delavci in uslužbenci drugih gospodarskih organizacij.

Vprašanje: Od leta 1952 do septembra 1954 sem bil v neprekinjenem delovnem razmerju. Septembra 1954 sem odšel na odslužitev kadrovskega roka, toda 15. marca 1955 so me odpustili iz armade kot stalno nesposobnega in sem takoj (brez prekinitve) stopil v isto podjetje. Ali imam pravico do letnega dopusta v tem letu?

Odgovor: Po veljavnih predpisih ne bi imeli pravice do plačanja letnega dopusta v tem letu. Po 27. čl. uredbe o vzpostavljanju in prenehanju delovnega razmerja v zvezi z namreč z odhodom na odslužitev kadrovskega roka delovno razmerje prenehalo »po isti zakonu«, tj. z nastopom samega dejstva, da ste odšli na odslužitev obveznega vojaškega roka. A 1. člen uredbe o plačnem letnem dopustu veže pravico s pogojem, da ste 11 mesece neprekinjeno zaposleni.

Vprašanje: Koliko traja reden delovni čas učenca mojstrske šole, ki za časa učenja ostane v delovnem odnosu?

Odgovor: Kolikor smo mogli ugotoviti, to vprašanje ni urejeno z nobenim pravnim predpisom. Zatorej menimo, da v takih primerih gospodarska organizacija sama določa trajanje delovnega dne upoštevajoč svoje potrebe in možnosti.

VSI DELAVCI IN USLUŽBENCI,

posebno pa

- člani delavskih svetov in upravnih odborov podjetij
- člani kmetijskih zadrug in njihovih odborov
- člani ljudskih odborov in svetov ter komisij v ljudskih odborih
- člani Zveze komunistov Jugoslavije, sindikalnih vodstev in aktivisti Socialistične zveze
- vodilni in drugi uslužbenci gospodarskih ustanov in podjetij, ljudskih odborov, zad. ug. zbornic in združenj

NAJ BODO BRALCI

»NAŠA SKUPNOSTI«

Naročnina znaša za vse leto 250 din, za pol leta 125 din in do kraja tega leta 80 dinarjev. Posamezna številka stane 10 din. Naročajte se na naslov: Uprava »Naše skupnosti«, Ljubljana, Ul. Toneta Tomšiča 5/II, poštini predal 29, tekoči račun 60-KB-5-Z-367 s posebno oznako »Za »Našo skupnost«.

Dopisujte v »Našo skupnost« na naslov: Uredniški odbor in dopisništvo »Naše skupnosti« za Slovenijo, Ljubljana, Ulica Toneta Tomšiča 9/II, telefon 21-605.